

©
C
R
T
A

B
e
o
g
r
a
d
,

2
0
2
0
.
g
o
d
i
n
e

Mediji u Srbiji: U odbrani postojećeg stanja

Realizaciju projekta finansijski je podržala ambasada
Kraljevine Norveške u Beogradu. www.norway.no/en/serbia

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

CRTA ●●

Mediji u Srbiji: U odbrani postojećeg stanja

Vlada Srbije usvojila je 30. januara 2020. godine Strategiju razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020 – 2025. (Medijska strategija). U Srbiji, čija je prethodna medijska strategija istekla još 2016. godine i koja je od tada na lestvici slobode medija Reportera bez granica nezaustavno padala, zaustavivši se 2019. godine na 90. mestu¹, usvajanje Medijske strategije predstavlja značajan događaj.

Nesporno je da nova Medijska strategija precizno prepoznaje probleme na koje medijski stručnjaci godinama unazad upozoravaju – od potrebe da se dovrši privatizacija medija, preko obezbeđivanja višeg stepena nezavisnosti Regulatornog tela za elektronske medije pa sve do učestalih i retko kažnjavanih napada na novinare i da predviđa delotvorne mere za rešavanje svih identifikovanih problema.

Nesporno je, takođe, da je i u nedostatku strateškog dokumenta u Srbiji postojao solidan zakonski okvir za unapređenje medijske scene. Naime, u periodu važenja prethodne Medijske strategije usvojen je set medijskih zakona koji su u velikoj meri usklađeni sa pravnom tekovinom Evropske unije i međunarodnim standardima slobode medija. Međutim, brojni problemi u njihovoj primeni doprineli su tome da stanje medijskih sloboda u Srbiji od domaćih eksperata, ali i od međunarodnih aktera, dobija negativne kritike².

Blagovremena realizacija neophodnih zakonskih izmena važan je preduslov za postizanje ciljeva projektovanih novom Medijskom strategijom. Iz tog razloga, naročito je značajno da se ne odlaže njihovo sprovođenje, kao što je to bio slučaj u periodu važenja prethodne Medijske strategije kada je za usvajanje pomenutog seta medijskih zakona bilo potrebno čak tri godine³.

Dug put do Medijske strategije

Proces usvajanja nove Medijske strategije pratili su brojne kontroverze. Nakon što su medijska i novinska udruženja, nezadovoljna načinom rada radne grupe za izradu strategije, napustila ovaj proces tokom 2017. godine, radna grupa je, bez predstavnika strukovnih udruženja, početkom 2018. godine donela prvi nacrt strategije. Strukovna udruženja su dovela u pitanje legitimnost nacrta, ali je dalji postupak izrade strategije zaustavljen je u aprilu 2018. godine i to nakon intervencije predsednika Republike Srbije. Ministarstvo kulture i informisanja nikada se nije zvanično izjasnilo ovim povodom, tekst Nacrta nikada nije javno objavljen, a obaveštenje da je proces zaustavljen stiglo je izkabineta Aleksandra Vučića⁴. Polovinom 2018. godine, uz podršku međunarodne zajednice⁵, formirana

1 Srbija je na lestvici Reportera bez granica 2016. godine zauzimala 59. mesto, 2017. godine 66. mesto, 2018. godine 76, da bi u 2019. pala za čak 14 mesta i trenutno zauzima 90. mesto <https://rsf.org/en/serbia>

2 Evropska komisija je u novembru 2019. u dokumentu „Non-paper on the state of play regarding chapters 23 and 24 for Serbia“ pozitivno ocenila Nacrt medijske strategije ali je stanje slobode medija u Srbiji, pre svega usled uočenih pritisaka na novinare, političkog i ekonomskog uticaja na medije i rada Regulatornog tela za elektronske medije, dobilo negativne kritike. https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/non_paper_23_24/non_paper_23_24_19.pdf

3 Prethodna Medijska strategija doneta je 2011. godine, a Zakon o elektronskim medijima, Zakon o javnom informisanju i medijima i Zakon o javnim medijskim servisima usvojeni su 2014. godine

4 N1, Zaustavljena izrada medijske strategije, 23. 04. 2018. <http://rs.n1info.com/Vesti/a382175/Zaustavljena-izrada-medijske-strategije.html>

5 Slobodna Evropa, Vučić sa šefom misije OEBS o medijskoj strategiji, 4. 06. 2018. <https://www.slobodnaevropa.org/a/29270133.html>

je nova radna grupa u čiji su rad, od samog početka, uključeni predstavnici strukovnih udruženja. Vlada je 1. februara 2019. godine objavila tekst Nacrta Medijske strategije i započela sprovođenje javne rasprave o ovom Nacrtu. Međutim, Vlada je u maju 2019. u Brisel, na mišljenje Evropskoj komisiji, poslala Nacrt strategije koji se značajno razlikovao od onog oko koga se radna grupa ranije usaglasila. Javnosti nikada nije obelodanjeno ko je inicirao i sproveo izmene Nacrta, a predsednica Vlade smatrala je da je pogrešna verzija u Brisel poslata „greškom“⁶. Tek nakon dodatnih pritisaka javnosti, članova radne grupe iz redova medijskih i novinskih udruženja i međunarodnih aktera, radna grupa u oktobru 2019. ponovo je pristupila radu na tekstu Strategije, koji je nakon usaglašavanja ponovo poslat u Brisel i dobio pozitivno mišljenje eksperta Evropske komisije. U decembru 2019. godine Vlada je objavila poslednju verziju Nacrta koja je u januaru 2020. usvojena.

Faktografija izrade Medijske strategije ovde je izneta radi ilustracije na koji način i uz koliko napora su postignuti inkluzivnost i transparentnost, koje i članovi Vlade i predstavnici međunarodne zajednice ističu kao osnovne kvalitete procesa izrade Strategije. Naročito je zabrinjavajuća okolnost da **uključivanje šireg kruga aktera u izradu ovog strateškog dokumenta nije bilo rezultat** iskoraka u kulturi komunikacije, razmeni argumenata i činjenica između dve strane u procesu kreiranja javne politike, već je do njega došlo uz intervenciju međunarodne zajednice.

Regulatorno telo za elektronske medije: Rokade uoči izbora

Politizovanost i neefikasnost Regulatornog tela za elektronske medije (REM) u javnosti su godinama unazad percipirani kao osnovni razlozi za loše stanje medijskih sloboda u Srbiji. Savet Regulatornog tela za elektronske medije počev od maja 2017. godine funkcionisao je sa samo 6 članova, umesto u punom sastavu od 9 članova koliko propisuje Zakon o elektronskim medijima. Narodna skupština, koja je nadležna da na predlog ovlašćenih predlagača izvrši izbor članova Saveta, sve do kraja 2019. godine bez jasnog obrazloženja odlagala je da sprovede postupak izbora tri člana Saveta.

Međutim, kada se u pregovore vlasti i opozicije o izbornim uslovima u jesen 2019. uključila delegacija Evropskog parlamenta, koja je ukazala na problem funkcionisanja Saveta REM u nepunom sastavu, predstavnici vladajuće koalicije obavezali su se da će najkasnije do kraja 2019. godine Skupština izvršiti izbor članova Saveta čije je mesto tokom dve i po godine bilo upražnjeno. Čitava procedura izbora, od raspisivanja konkursa, preko predlaganja, obavljanja razgovora u Odboru za kulturu i informisanje do izbora u plenumu, završena je za mesec dana i Skupština je 27. decembra 2019. izvršila izbor troje članova Saveta.

U daljem toku pregovora, predstavnici vlasti istakli su da će, osim izabranih troje, Skupština izabrati još dva nova člana Saveta, iako u tom trenutku nikome od članova nije isticao mandat. Stručna javnost smatrala je da preuzimanje ovakve obaveze potvrđuje tezu da vladajuća koalicija ima uticaj na pojedine članove Saveta koji bi bili spremni da podnesu ostavku na njen zahtev. Upravo se to i desilo, pa su 20. i 21. januara 2020, jedan za drugim, ostavke podneli članovi čiji mandat je isticao tek krajem 2021. godine. Skupština je u ekspresnoj proceduri, ponovo svodeći sve zakonske rokove na minimum, izabrala još dva člana Saveta, **ponovo pokazujući do koje mere sastav Saveta ovog tela, koje je zakonodavac zamislio kao nezavisno, zavisi od trenutne političke volje vladajuće većine.**

Od mera iz svoje nadležnosti, REM je tokom 2019. godine izricao opomene (3) i upozorenja (4). Ni prethodne godine REM nije izrekao nijednu od težih mera koje su mu na raspolaganju: meru zabrane objavljivanja programskog sadržaja i meru oduzimanja dozvole. Najviše resursa REM je uložio u kontrolu oglašavanja, pa je svakog meseca, počev od maja 2019. godine, protiv četiri televizije sa nacionalnom pokrivenošću, podnosio zahteve za pokretanje prekršajnog postupka.

(Samo)regulacija tokom izborne kampanje

Iako Zakon o elektronskim medijima jasno propisuje obavezu pružalaca medijskih usluga da tokom izborne kampanje obezbede svim učesnicima izbora zastupljenost bez diskriminacije, te daje nadležnost REM-u da izriče mere onima koji ovu obavezu ne ispunjavaju, članovi saveta REM-a insistiraju na tome da REM nema nikakvih ingerencija da prati ponašanje emitera tokom izborne kampanje⁷. Posebnu pasivnost Regulator je iskazivao tokom izbornih procesa 2016. 2017. i 2018. godine, a u **februaru 2019. godine REM je, ne obrazlažući ovakav postupak, stavio van snage Pravilnik o obavezama pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje**, kojim su bile precizirane obaveze kako javnih medijskih servisa tako i komercijalnih pružalaca medijskih usluga.

Regulatorno telo za elektronske medije imalo je priliku da unapredi regulativu i omogući političkim subjektima ujednačeniji tretman u medijima tokom izbornih kampanja. Umesto toga, REM je usvojio **Pravilnik o načinu izvršavanja obaveza javnih medijskih servisa tokom predizborne kampanje** koji ne samo da ne rešava nijedan od problema koji su se javljali u toku primene prethodnog Pravilnika, već **uopšte ne reguliše obaveze komercijalnih pružalaca medijskih usluga. Za razliku od javnih medijskih servisa, čije su obaveze razrađene pravilnikom, za komercijalne medije doneta je Preporuka⁸, koja nema obavezujući karakter.** Ovo je posebno sporno ukoliko se ima u vidu da REM ima zakonsku obavezu da obavezujućim pravnim aktom reguliše obaveze svih pružalaca medijskih usluga – kako javnih medijskih servisa tako i komercijalnih PMU⁹. Sedam od deset najgledanijih TV kanala u Srbiji, kako onih sa nacionalnom pokrivenošću (Happy, Pink, Prva, B92), tako i kablovskih bez nacionalne pokrivenosti (N1, Pink2, Pink3), ne potpadaju pod obavezujući Pravilnik REM-a o načinu ispunjavanja obaveza tokom predizborne kampanje.

Pravilnikom, takođe, **nije ograničeno emitovanje aktivnosti funkcionera koji su istovremeno kandidati ili istaknuti predstavnici podnosilaca izborne liste** u informativnom, zabavnom ili drugom programu u toku trajanja predizborne kampanje, iako je nepravedna prednost koju obezbeđuje status vladajuće stranke i nejasno razgraničenje državnih i stranačkih aktivnosti, od strane kako domaćih tako i stranih posmatrača izbora prepoznata kao jedan od ključnih problema izbornog procesa u Srbiji.

7 Večernje novosti, "Imaš mali rejting, neko mora za to da odgovara. Ne možeš da победиš na izborima, neko mora da bude kriv": Olivera Zekić o kritikama na račun REM, 24. 02. 2020.

8 REM, *Preporuka komercijalnim komercijalnim pružiocima medijske usluge o obezbeđivanju zastupljenosti bez diskriminacije u toku predizborne kampanje registrovanih političkih stranaka, koalicija i kandidata*

9 REM ima obavezu (čl. 60 ZEM) da opštim pravnim aktom bliže uredi pravila za izvršavanje zakonske obaveze pružalaca medijskih usluga da u toku predizborne kampanje da registrovanim političkim strankama, koalicijama i kandidatima obezbedi zastupljenost bez diskriminacije (čl. 47 stav 1 tačka 5 ZEM) kao i da izrekne meru onima koji se pravila ne pridržavaju (čl. 28 stav 1 ZEM).

Javni medijski servisi: Bez talasanja

Promovisanje pluralizma političkih ideja jedan je od osnovnih, zakonom definisanih, zadataka javnih medijskih servisa – Radio-televizije Srbije i Radio-televizije Vojvodine. Međutim, u okviru monitoringa medija koji sprovodi organizacija Crta¹⁰, zabeleženo je da je u periodu od 14. oktobra 2019. do 2. februara 2020. u Dnevniku 2, centralnoj informativnoj emisiji RTS 1, čak 79,6% sadržaja bilo posvećeno političkim akterima vladajuće koalicije, te da je ton izveštavanja o njima u najvećem broju slučajeva bio pozitivan, dok su predstavnici opozicionih stranaka, čak i u retkim pojavljivanjima, bili pretežno neutralno ili negativno predstavljeni.¹¹

Okolnosti da o relevantnim političkim temama građani Srbije po pravilu čuju isključivo stanovište predstavnika vlasti, da se sa javnog medijskog servisa ne čuju kritike zvanične državne politike, da se o događajima koji su nepovoljni za vlast na javnim medijskim servisima retko govori i da njihovi programi nisu dostupni svim relevantnim učesnicima političkog života, povod su da deo javnosti osporava nezavisnost uređivačke politike i poziva na smene rukovodstva, pre svega RTS-a kao televizije koju gleda najveći broj građana Srbije. Brojni protesti i peticije usmereni na ostvarivanje pluralizma političkih ideja na RTS ni tokom 2019. nisu dale rezultat. Štaviše, i pored toga što je glavnom i odgovornom uredniku informativnog programa RTS-a mandat istekao tokom 2019. godine, ni nakon dva raspisana javna konkursa, izbor još uvek nije izvršen.

Potpuna nezavisnost javnih medijskih servisa od državnog budžeta nikada nije postignuta, iako je bila planirana za kraj 2016. godine. Izmenama i dopunama Zakona o privremenom uređivanju načina naplate takse za javni medijski servis, omogućeno je da RTV i RTS delimično budu finansirani iz budžeta do kraja 2020. godine. Poslednjim izmenama zakona takse su, počev od januara 2020. godine, povećane sa 220 na 255 dinara (sa 1.8 evra na 2.2 evra) mesečno. Prema poslednjem javno dostupnom Finansijskom izveštaju RTS-a, **budžetske subvencije u 2018. godini predstavljaju oko 28% prihoda ove medijske kuće** (3.1 milijarde dinara)¹².

Ekonomski činioci: Oslanjanje na javna sredstva

Većina medija u Srbiji nije finansijski samoodrživa pa su u velikoj meri oslanjaju na različite vidove pomoći države (projektno sufinansiranje, oglašavanje državnih organa i javnih preduzeća, ugovore o medijskom praćenju preduzeća, ugovore o sponzorstvu i sl.). Ukupna svota koju državni i lokalni organi i javna preduzeća troše na oglašavanje i kupovinu drugih medijskih usluga nije poznata. Nova medijska strategija prepoznaje potrebu da se sprovedu izmene regulative kojima bi se uspostavila ograničenja za dodelu sredstava izdavačima medija u obliku donacija i sponzorstava od strane organa javne vlasti i javnih preduzeća, ustanova i sl. Ipak, ni za potrebe izrade strategije nije utvrđeno kolika su prethodnih godina bila sredstva čije se ograničenje planira.

Sufinansiranje projekata u oblasti javnog informisanja nije ostvarilo svoj osnovni cilj. Postojeći model kritikovan je pre svega zbog toga što se u velikoj meri svodi na dodelu sredstava medijima koji afirmativno izveštavaju o vlasti. Postupak izbora stručnih komisija u postupcima dodele sredstava nije transparentan a sredstva se neretko dodeljuju medijima koji su kršili Kodeks novinara Srbije.

10 Organizacija CRTA, u okviru posmatranja izbora, sprovodi monitoring medija, kroz koji prati pet televizija sa nacionalnom pokrivenošću, u proširenom prajmtajnu od 17.30 do 24 sata.

11 Istinomer, Za Vučića trećina političkog programa na RTS-u, 16. 02. 2020. <https://www.istinomer.rs/analize/za-vucica-trecina-politickog-programa-na-rts-u/>

12 Izveštaj o poslovanju RTS za 2018. godinu, str. 31

U pogledu izdavača pojedinih medija postupak privatizacije nikad nije ni započet. Između ostalih, takav je slučaj sa privrednom društvu koje je izdavač dnevnog lista Politika u kome polovinu udela ima Politika a.d. u kojoj preko 90% akcija imaju Republika Srbija, grad Beograd i drugi državni organi i organizacije. Državna novinska agencija Tanjug, koja je po sili zakona prestala da postoji 31.10.2015. godine, nikada nije brisana iz Registra privrednih subjekata i dalje radi.

Medijsko tržište u Srbiji kontinuirano se ukрупnjava. U oblasti distribucije medijskih sadržaja, koja se svodi na četiri sistema od kojih su tri u javnom vlasništvu, ukрупnjavanje se intenziviralo se u drugoj polovini 2018. godine, kada je Telekom Srbija, operater u većinskom javnom vlasništvu, kupio četiri manja kablovska operatera.

Profesionalni standardi: Bez sankcija za kršenje Kodeksa novinara

Senzacionalističko izveštavanje u Srbiji je postao standard pre nego izuzetak. **Centar za profesionalizaciju medija i medijsku pismenost (CEPROM) sproveo je** u periodu od 15. septembra do 15. Oktobra 2019. godine istraživanje kojim je utvrđeno je da je u posmatranom period najčitanijim štampanim i onlajn medijima u Srbiji objavljeno 19.964 teksta sa elementima agresivne komunikacije.¹³ Zbog senzacionalističkog izveštavanja o maloletnom licu, Ministarstvo kulture i informisanja podnelo je u toku 2019. godine zahteve za pokretanje prekršajnog postupka protiv više tabloida u Srbiji.

Savet za štampu je u prethodnoj godini postupao po 117 žalbi. Kršenje kodeksa utvrđeno je u 42 slučaja, ali od toga u 27 slučajeva radilo se o odlukama donetim protiv medija koji nisu prihvatili nadležnost Saveta. Komisija za žalbe Saveta za štampu, donela je, dakle, 15 odluka o kršenju Kodeksa koje su se odnosile na medije koji su prihvatili punu nadležnost Saveta i koji imaju obavezu objavljivanja odluka Saveta. Međutim, kao i prethodne godine, **čak 2/3 odluka mediji nisu objavili u svojim izdanjima.**

Savet za štampu periodično sprovodi monitoring poštovanja Kodeksa novinara Srbije. U poslednjem istraživanju u period jul-decembar 2019. Savet je vršio monitoring 9 dnevnih novina i utvrdio da je Kodeks novinara u posmatranom periodu prekršen čak 5057 puta.

Mali uticaj odluka Saveta za štampu najbolje se ogleda u činjenici da se sredstva za sufinansiranje projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja dodeljuju i onim medijima koji su u brojnim tekstovima kršili odredbe Kodeksa¹⁴, iako je Pravilnikom o sufinansiranju projekata predviđa je da se prilikom ocenjivanja projekata posebno ocenjuje *da li su učesniku konkursa izrečene mere od strane državnih organa, regulatornih tela ili tela samoregulacije u poslednjih godinu dana, zbog kršenja profesionalnih i etičkih standarda.*

13 CEPROM, *Komunikativna agresija u Srbiji 2019.* <https://www.ceprom.rs/2019/11/16/medijska-realnost-srbije-agresivnost-senzacionalizam-i-mrznja/>

14 CINS, *Podobnim medijima milioni iz džepova građana*, 18. 09. 2019. <https://www.cins.rs/podobnim-medijima-milioni-iz-dzepa-gradjana/>

Pritisци i napadi na novinare

U aprilu 2019. godine u Srbiji je doneta prva presuda povodom ubistva novinara. Tačno dvadeset godina nakon ubistva novinara Slavka Ćuruvije, Posebno odeljenje za organizovani kriminal Višeg suda u Beogradu donelo je prvostepenu presudu kojom je na višedecenijske zatvorske kazne osuđeno četvoro lica koja su u momentu ubistva bili pripadnici Državne bezbednosti. Postupak po žalbama osuđenih i dalje je u toku.

Iako presuda predstavlja važan pomak, pritisci i napadni na novinare u Srbiji ne jenjavaju. Tokom 2019. novinska udruženja u svojim evidencijama beleže porast broja verbalnih i fizičkih napada kao i pritisaka u odnosu na prethodnu godinu.¹⁵ Najdrastičniji slučaj napada na novinare u poslednjoj deceniji, koji se desio u decembru 2018. godine kada je Milanu Jovanoviću, novinaru portala Žig Info zapaljena kuća, i dalje nije dobio epilog. Sudski postupak, koji je obeležen odlaganjima pretresa, promenama iskaza svedoka i pretnjama okrivljenog zameniku javnog tužioca, i dalje je u toku.

U februaru 2020. godine ministar odbrane Aleksandar Vulin komentarisao u javnosti autorski tekst bivšeg ministra odbrane Dragana Šutanovca koji je upućen uredniku nedeljnog lista „Nedeljnik“, ali nikada nije objavljen. Uprkos tome što je ministar Vulin demantovao navode da je došlo do praćenje komunikacije, u javnosti je izraženo uverenje da se u ovom slučaju komunikacija između urednika i ranijeg ministra presretnuta¹⁶.

Posebno zabrinjavajuća je činjenica da etiketiranje medija i novinara koji kritički izveštavaju o vlasti postaje sve učestalije. Funkcioneri novinare najčešće pokušavaju da diskredituju povezujući ih sa opozicionim liderima ili ih proglašavajući antisrpskim elementima. Pored toga, mnogi novinari meta su dugotrajnih negativnih kampanja u elektronskim medijima iako je emitovanje takvog sadržaja ne samo neetično već i suprotno odredbama REM-ovog Pravilnika o zaštiti ljudskih prava u oblasti pružanja medijskih usluga.

15 Nezavisno udruženje novinara Srbije (NUNS) u svojoj Bazi napada na novinare tokom 2019. godine zabeležilo je 12 slučajeva napada na telo i imovinu novinara, 27 slučajeva verbalnih pretnji i 80 slučajeva pritisaka na novinare. Udruženje novinara Srbije (UNS) u svojoj evidenciji za 2019. beleži četiri fizička napada, dva slučaja ugrožavanja sigurnosti, devet pretnji, pet vredanja, 16 slučajeva onemogućavanja rada, dva hapšenja, 21 pretnju ili vredanje na društvenim mrežama, četiri sajber napada i jedan administrativni pritisak i još 26 pritisaka i incidenata (objanje kuće, dva paljenja automobila, pritisak tužbom, uvredljive plakate).

16 Danas, *Nedeljnik: Odakle ministru Vulinu tekst iz Nedeljnika koji nikad nije objavljen*, 16. 02. 2020. <https://www.danas.rs/drustvo/nedeljnik-odakle-ministru-vulinu-tekst-iz-nedeljnika-koji-nikada-nije-objavljen/>.

Izvori:

CEPROM, *Komunikativna agresija u Srbiji 2019*. <https://www.ceprom.rs/2019/11/16/medijska-realnost-srbije-agresivnost-senzacionalizam-i-mrznja/>

CINS, *Podobnim medijima milioni iz džepova građana*, 18. 09. 2019. <https://www.cins.rs/podobnim-medijima-milioni-iz-dzepa-gradjana/>

Danas, *Brnabić: Slanje izmenjene Medijske strategije u Brisel je apsolutno bila greška*, 19. 07. 2019.

Danas, *Nedeljnik: Odakle ministru Vulinu tekst iz Nedeljnika koji nikad nije objavljen*, 16. 02. 2020. <https://www.danas.rs/drustvo/nedeljnik-odakle-ministru-vulinu-tekst-iz-nedeljnika-koji-nikada-nije-objavljen/>

Evropska komisija, *Non-paper on the state of play regarding chapters 23 and 24 for Serbia*, novembar 2019. https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/non_paper_23_24/non_paper_23_24_19.pdf

Istinomer, *Za Vučića trećina političkog programa na RTS-u*, 16. 02. 2020. <https://www.istinomer.rs/analize/za-vucica-trecina-politickog-programa-na-rt-s-u/>

Izveštaj o poslovanju RTS za 2018. godinu, str. 31

N1, *Zaustavljena izrada medijske strategije*, 23. 04. 2018. <http://rs.n1info.com/Vesti/a382175/Zaustavljena-izrada-medijske-strategije.html>

NUNS, *Baza napadad na novinare*, <http://www.bazenuns.rs/srpski/napadi-na-novinare>

REM, *Pravilnik o načinu izvršavanja obaveza javnih medijskih servisa tokom predizborne kampanje*

REM, *Preporuka komercijalnim pružaocima medijske usluge o obezbeđivanju zastupljenosti bez diskriminacije u toku predizborne kampanje registrovanih političkih stranaka, koalicija i kandidata* <http://www.rem.rs/uploads/files/Podzakonska%20regulativa/Preporuka%20komercijalnim%20PMU%20o%20obezbe%20C4%91ivanju%20zastupljenosti%20bez%20diskriminacije%20tokom%20predizborne%20kampanje.pdf>

Reporters Without Borders, *2019 World Press Freedom Index, Serbia* <https://rsf.org/en/serbia>

Slobodna Evropa, *Vučić sa šefom misije OEBS o medijskoj strategiji*, 4. 06. 2018. <https://www.slobodnaevropa.org/a/29270133.html>

Večernje novosti, *“Imaš mali rejting, neko mora za to da odgovara. Ne možeš da pobediš na izborima, neko mora da bude kriv”*: Olivera Zekić o kritikama na račun REM, 24. 02. 2020. <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:849179-lmas-mali-rejting-neko-mora-za-to-da-odgovara-Ne-mozes-da-pobedis-na-izborima-neko-mora-da-bude-kriv-Olivera-Zekic-o-kritikama-na-racun-REM>